

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ ТА
АДАПТАЦІЯ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ
підготовки бакалавра

Силабус освітнього компонента «Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах» підготовки бакалавра.

Розробник: Кордунова Н. О., доцент кафедри педагогічної та вікової психології, кандидат психологічних наук, доцент.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

«Бакалавр психології»

Мудрик А. Б.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № 1 від 28 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри:

проф. Гошовський Я. О.

© Кордунова Н. О., 2025 р.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента за навчальним планом 2023 року
Денна форма здобуття освіти	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність 053 Психологія Освітньо-професійна програма Психологія, Освітньо-професійна програма Практична психологія, Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності: 014.05 середня освіта (Природничі науки) освітньо-професійної програми Середня освіта. Природничі науки Освітній ступінь Бакалавр	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання__3__
		Семестр_5-ий__
		Лекції _10__ год.
		Практичні (семінарські) 20 __ год. Лабораторні __0__ год. Індивідуальні __0__ год.
		Самостійна робота _110__ год. Консультації__10__ год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Форма контролю: залік
Мова навчання	українська	

II. Інформація про викладача

ПП Кордунова Наталія Олександрівна

Науковий ступінь – кандидат психологічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Контактна інформація:

Адреса: м. Луцьк, вул. Винниченка 30а, каб. 16

Телефон +380506788227;

e-mail: Kordunova.Natalija@vnu.edu.ua, Natalia300619701@gmail.com

<https://vnu.edu.ua/uk/structure/kordunova-nataliya-oleksandrivna>

Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Силабус вибіркового освітнього компонента «Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти бакалаврського рівня. В освітньому компоненті (ОК) представлено теоретико-методологічні та практичні засади психологічних факторів, які впливають на психофізичний розвиток зростаючої особистості. Для того, щоб оцінювати рівень різноманітності захворювань, попередження виникнення незворотніх дефектів кожен фахівець має володіти необхідними компонентами про медико-психологічні й соціально-педагогічні компенсаторні механізми, які спрямовані на відновлення повноцінного соціального функціонування людини.

2. Мета і завдання освітнього компонента:

Метою вивчення ОК є підготовка здобувачів освіти до практичної роботи з людьми в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах.

Завдання вивчення ОК «Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах» є теоретична і практична підготовка здобувачів освіти з наступних питань:

- ознайомлення здобувачів освіти з основними проблемами актуалізації ресурсів особистісної активності людини в умовах, що набули ознак надзвичайності, екстремальності, а також проблем подолання людиною негативних наслідків перебування в таких умовах;
- оволодіння майбутніми фахівцями методами внутрішнього потенціалу людини, управління власною поведінкою у кризових ситуаціях та особливостями адаптації в надзвичайних умовах;
- формування вмінь планувати та здійснювати фахівцем широкого спектру проблем у напружених, кризових, екстремальних ситуаціях;
- надання психологічної підтримки та допомоги особам, які опинилися у кризових ситуаціях;
- оволодіння практичними навичками проведення консультативної роботи.

3. Soft skills.

Критичне мислення – здатність аналізувати та розуміти сучасні уявлення про принципи надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах.

Емоційний інтелект – здатність застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні технології у роботі з особами, які знаходяться в кризових ситуаціях.

Креативність – здатність проектувати індивідуальні маршрути розвитку, освіти, соціальної адаптації та інтеграції осіб, які опинилися у кризових ситуаціях.

Командна робота – здатність працювати з командами з метою сприяння високоякісному комплексному супроводу особистості як знаходиться в кризовій ситуації.

Комунікативні навички – уміння чітко та доступно доносити психологічні знання, будувати діалог з особами, які знаходяться у кризових ситуаціях та здатність прогнозування їхніх потреб у корекційно-педагогічних, спеціальних психологічних, медичних та соціальних послугах.

Організаційні навички – вміння організовувати діяльність, управління часом, гнучке реагування на зміни в соціальному середовищі, освітньому процесі.

Навички саморефлексії та самоосвіти – вміння оцінювати власну діяльність, бачити сильні та слабкі сторони, працювати над професійним самовдосконаленням.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістовних модулів і тем							
	Усьог о						
		Лек.	Практ.	Лаб .	Консуль т.	Сам . роб.	Форм а контр олю / Бали
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовний модуль 1. Теоретичні та організаційні аспекти психологічного супроводу в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах							
Тема 1. Механізми особистісної активності та способи управління	21	2	2		2	15	10 О, Р, ІНДЗ

поведінкою людини в екстремальних умовах							
Тема 2. Адаптація людини до екстремальних умов	14	1	2		1	10	10 О, Р, ДС
Тема 3. Прояви екстремальної поведінки та адаптації в особливих умовах	22	1	4		2	15	10 О, Р, Т
Тема 4. Екстремальний досвід та шляхи його подолання	14	1	2		1	10	10 О, Р, Т
Разом за модулем 1	71	5	10		6	50	40
Змістовний модуль 2. Загальні методичні підходи надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах							
Тема 5. Вплив екстремальних ситуацій на свідомість особистості	20	2	2		1	15	15 О, Р, ДБ
Тема 6. Психологічні аспекти адаптації особистості до кризових ситуацій та екстремальних умов	19	1	2		1	15	15 О, ІНДЗ, РМГ
Тема 7. Особливості адаптації людини до діяльності в особливих професійних умовах	21	1	4		1	15	15 О, РЗ/К
Тема 8. Адаптація та саморегуляція в кризових ситуаціях та екстремальних умовах	19	1	2		1	15	15 О, Р, ТР
Разом за модулем 2	79	5	10		4	60	60
Всього годин / Балів	150	10	20		10	110	100

Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, О – опитування, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ п/п	Тема	Кількість годин
	Змістовний модуль 1. Теоретичні та організаційні аспекти психологічного супроводу в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах	
1	Екстремальна ситуація, надзвичайна ситуація, криза: визначення та класифікація.	15
2	Психологія тероризму.	10
3	Організаційні аспекти надання екстреної психологічної допомоги в кризових та надзвичайних ситуаціях.	15
4	Відстрочені реакції на травматичний стрес. Посттравматичний стресовий розлад.	10
Разом за модулем 1		50
	Змістовний модуль 2. Загальні методичні підходи надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах	
5	Загальні підходи до психотерапії посттравматичного стресового розладу.	15
6	Перша допомога в ситуації втрати.	15
7	Особливості суїцидальної поведінки.	15
8	Вторинна травма.	15
Разом за модулем 2		60
	Всього годин:	110

IV. Політика оцінювання

Уся політика оцінювання базується на врахуванні ПОЛОЖЕННЯ про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf та ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_%20vyznannia_rezultativ_navchannia_formalnoi.pdf

Політика викладача щодо здобувача освіти:

Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати практичні заняття протягом семестру. При підготовці до практичних занять ґрунтовно опрацьовувати теоретичний матеріал, першоджерела, додаткову літератури з теми, яку обрав. Повинен скласти глосарій понять і термінів з даного курсу, підібрати психодіагностичні методики для проведення дослідження.

Політика щодо академічної доброчесності:

Здобувач освіти повинен дотримуватись академічної доброчесності:

- Самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання.
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.
- Дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога: (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>);
- Кодексу академічної доброчесності у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti/)

Політика щодо дедлайнів та перескладання: усі заняття здобувачі освіти відвідують згідно розкладу навчального процесу, однак, якщо здобувач освіти має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час індивідуальних консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (конспекти, реферати, презентації).

В умовах воєнного часу перескладання відбувається згідно з розпорядженнями ректорату й деканату про змішано-дистанційну форму освіти.

V. Підсумковий контроль

З ОК «Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах» передбачено залік. Загальна оцінка за курс складається як алгебраїчна сума оцінок за кожен з двох модулів: складається з балів, які отримує здобувач освіти за навчальну діяльність (формальна, неформальна,

інформальна освіта) – підготовку та виступи на практичних заняттях, підготовку статті та виступи на конференціях, семінарах, участь у вебінарах, засіданнях «круглих столів» (100 балів).

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Здобувач освіти повинен отримати бали під час практичних занять, самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань (100 балів).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється за результатами поточного (100 балів) контролю.

Порядок проведення заліку. На залік виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Питання, завдання заліку

1. У чому відмінності надзвичайної, екстремальної і кризової ситуацій?
2. Назвіть групи суб'єктів екстремальної ситуації.
3. Що є предметом вивчення психології екстремальних ситуацій?
4. Які бувають надзвичайні ситуації?
5. Дайте визначення що таке екстремальна ситуація.
6. Дайте визначення, що таке надзвичайна ситуація.
7. Типи та види екстремалій.
8. Що таке криза?
9. Які бувають кризи?
10. Що таке кризова ситуація?
11. Екстремальні ситуації як каталізатор людських взаємин.
12. Соціально-психологічна безпека людини у період кризи.
13. Типи ставлення людини до кризи.
14. Охарактеризуйте психогенні розлади, спостережувані під час і після екстремальних ситуацій.
15. Проаналізуйте основні чинники, що впливають на розвиток і компенсацію психічних розладів при надзвичайних ситуаціях.
16. У чому полягає психологічний зміст тероризму?
17. Надання психологічної допомоги жертві після пережитого терору.
18. Дайте характеристику поняття «адаптація».
19. За допомогою яких чинників здійснюється адаптація особистості до екстремальної ситуації.
20. Які компоненти містяться в структурі адаптивних реакцій?
21. Які головні механізми активізують адаптаційну систему особистості?
22. Види, механізми, стадії стресу.
23. Основні правила надання екстреної психологічної допомоги.
24. Поняття про агресію, допомога при агресії.
25. Поняття про страх та його види.
26. Причини виникнення тривоги у кризовій ситуації.
27. Моделі поведінки людини у кризових ситуаціях.

28. Психологічна допомога в екстремальній ситуації.
29. Психологічна готовність людей до надзвичайних ситуацій.
30. Поняття про екстрену психологічну допомогу.
31. Основні завдання психолога при наданні екстреної психологічної допомоги.
32. Якими індивідуальними чинниками зумовлюється феноменологічна картина синдрому адаптації?
33. Яку роль відіграють зміни у психічній діяльності в процесі адаптації до екстремального стресу?
34. Проблема адаптації людини до діяльності в кризовій ситуації.
35. Паніка та правила поведінки під час кризової ситуації.
36. Патологічні порушення вольової регуляції людини.
37. Поняття про психічну травму.
38. Характеристика травматичної стресової ситуації.
39. Стадії розвитку та наслідки стресу.
40. Горе як реакція людини на втрату.
41. Етапи переживання втрати.
42. Феноменологія суїциду.
43. Види суїцидів.
44. Суїцид як деструктивний вихід із кризи.
45. Способи роботи з особами схильними до суїциду.
46. Проаналізуйте можливі мотиви суїцидальної поведінки.
47. Проаналізуйте особливості суїцидальної поведінки дітей, підлітків і літніх людей.
48. Вплив екстремальних явищ і ситуацій на свідомість особистості.
49. Різновиди екологічних криз.
50. Різновиди екологічних катастроф.
51. Дайте характеристику «вторинного травматичного стресу».
52. Проаналізуйте основні чинники, сприяючі виникненню «синдрому вигорання» у психотерапевта.
53. Визначте характер взаємозв'язку між емоційним виснаженням і синдромом вигорання у психолога.
54. Синдром вигорання і вторинний травматичний стрес.
55. Фактори вигорання.
56. Стадії синдрому вигорання.
57. Ознаки та симптоми вторинної травми.
58. Професійне здоров'я особистості в екстремальних умовах.
59. Професійна деформація особистості в екстремальних умовах.
60. Психологічна допомога особистості в переживанні втрати.

VII. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
0–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VIII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Вербан Є. О. Життєва криза: поняття, концепції та прояви. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 10. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 120 –133.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. /О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2012. 344 с.
3. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : монографія. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
4. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник. / за ред. В. Ф. Моргуна. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 264 с.
5. Екстремальна психологія: підручник / О. В. Тімченко. Харків: УЦЗУ, 2007. 502 с.
6. Кордунова Н. О. Психолого-педагогічний практикум. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 88 с.
7. Кордунова Н. О. Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах: методичні рекомендації до практичних та лабораторних занять. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2021. 68 с. (електронна адреса репозитарію ВНУ ім. Лесі Українки - <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18711>);
8. Кордунова Н. О. Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах: методичні рекомендації до самостійної роботи. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2021. 60 с. (електронна адреса репозитарію ВНУ ім. Лесі Українки - <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18712>);
9. Кордунова Н. О. Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах: методичні рекомендації до індивідуальних завдань. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2021. 54 с. (електронна адреса репозитарію ВНУ ім. Лесі Українки - <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18716>).

10. Кордунова Н. Психологічні аспекти насилля особистості. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології*: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (15 травня 2022 р.); за заг. ред. Я.О. Гошовського, О.В. Журавльова, Т.І. Дучимінської, А. В. Кульчицької, А.Б. Мудрик, Т.В. Федотової. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2022. С. 31-33.
11. Кордунова Н. Особливості прояву посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у дітей різновікових груп. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології*: матеріали Х Міжнар. Наук.-практ. Інтернет-конф. (15-19 травня 2023 р. / за заг. ред. Я.О. Гошовського, О.В. Журавльової, Т.І. Дучимінської, А. В. Кульчицької, А.Б. Мудрик, Т.В. Федотової. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2023. С. 39-40.
12. Кордунова Н. Стресостійкість як властивість особистості. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування та виклики сучасності*: матеріали Х Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (27 листопада-2 грудня 2023 р., м. Луцьк). / за заг. ред. Я. О. Гошовського, Т. І. Дучимінської, Ж. П. Вірної, Д. Т. Гошовської, О. Є. Іванашко. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2023. С. 30-33.
13. Кордунова Н. Вплив воєнного досвіду на комунікацію у родинях екскомбатів. *Актуальні проблеми практичної психології у Волинському регіоні*: матеріали ХVІІІ науково-практичного семінару (Луцьк, 18-25 жовтня 2024 р.) / ВНУ імені Лесі Українки; кафедра практичної психології та психодіагностики; за заг. ред. Л. І. Магдисюк. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. С. 87-90.
14. Кордунова Н., Крижановська З., Марюха В. Травматичні події як чинники розвитку депресії у молодих людей. *Психологічні перспективи*, 45. Луцьк 2025. С. 65-73.
15. Луппо С. Є. Психологія екстремальних та кризових ситуацій: навчальний посібник. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ – друк», 2010. 96 с.
16. Психологія екстримальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів: навч.-метод. посіб. /Л. І. Магдисюк, Р. П. Федоренко, А. П. Мельник, О. М. Хлівна, Т. І Дучимінська. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 236 с.
17. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: Соціальна необхідність та безпека. Київ : Марич, 2009. 76 с.
18. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультування. Київ : Главник, 2004. 96 с.

Додаткова:

1. Дзюба Т. М. Криза в сучасному вимірі життєвого шляху особистості. *Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій: матеріали Всеукр. наук. – практ. конф. з міжнародн. участю*. Полтава, 15–17 лютого, 2013 р. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. С. 51 – 60.

2. Кордунова Н. О. Геронтопсихологія: матеріали для проведення психо-діагностичного дослідження з людьми похилого віку. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 140 с.
3. Кордунова Н., Мудрак І., Дмитріюк Н. Особливості життєстійкості та адаптивності студентів у кризових ситуаціях. *Психологічні перспективи*. Вип. 38. Луцьк, 2021. С. 96-109. (IndexCopernicus) (електронна адреса – <http://psychoprospects.vnu.edu.ua>).
4. Кордунова Н. О., Ричко Ю. Вікові особливості самотності особистості. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування та виклики сучасності*. Матеріали VIII науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю) (10-12 грудня 2021 р., м. Луцьк). Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2021. С. 101-106. (електронна адреса - <https://www.inforum.in.ua/conferences/26>).
5. Лазорко О. Від екзистенційної кризи до процвітання: чотири благородні істини як інтегративна рамка психологічної стійкості особистості в умовах війни. *Психологічні перспективи*. Вип. 45. Луцьк 2025. С. 74-90.
6. Магдисюк Л.І., Федоренко Р. П. Психологія життєвих криз: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 292 с.
7. Малімон Л., Пархоменко В. Особливості резильєнтності жінок з травматичним досвідом втрати внаслідок воєнних дій. *Психологічні перспективи*. Вип. 45. Луцьк 2025. С. 91-106.
8. Мовчан М. М. Самотність як феномен буття особистості : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. 265 с.
9. Мосіна Л. С. Арт-терапія у роботі з травмованими особами. Київ: вид-во КНУ, 2021. 164 с.
10. Мудрак І. А., Кордунова Н. О., Федчик Н. В. Психологічна діагностика та корекція схильності до девіантної поведінки дітей підліткового віку. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування та виклики сучасності*. Матеріали VIII науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю) (10-12 грудня 2021 р., м. Луцьк). Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2021. С. 120-123. (електронна адреса - <https://www.inforum.in.ua/conferences/26>).
11. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватися? Як допомогти подолати? Київ, 2023. 164 с.
12. Омельченко Я.М., Кісарчук З.Г., Гурлєва Т.С., Лазос Г.П. Застосування психотерапевтичних технологій у наданні допомоги постраждалим з проявами посттравматичного стресового розладу. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 256 с.
13. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи; за ред. Л. Гридковець. Київ : ОБСЄ, 2018. 236 с.

14. Психологія екстремальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів: навч.-метод.посіб. /Л. І. Магдисюк, Р. П. Федоренко, А. П. Мельник, О. М. Хлівна, Т. І Дучимінська. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 236 с.
15. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Кондор, 2011. 469 с.
16. Солоненко О. Особливості прояву тривалого травматичного стресу у підлітків під час війни. *Психологічні перспективи*. Вип. 45. Луцьк 2025. С. 152-160.

Інформаційні ресурси

1. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: ([http://visnik](http://visnik.nacw.edu.ua)).
2. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psyworld.info/ocenka-sposobov-reagirovaniya-v-konflikte-tomasa#more-570>).
3. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psyworld.info/ocenka-sposobov-reagirovaniya-v-konflikte-tomasa#more-570>).
4. Центр лікування травми (д-р Бессел ван дер Колк). Режим доступу URL: <https://www.traumacenter.org>
5. Медичні протоколи реабілітації та супроводу Робота з психотравмою: практичний посібник. – Київ, 2019. Режим доступу URL: <https://medstandart.net>